

اصول و روش‌های تصویرسازی شناختی

با نگاهی به تصویرگری غزلیات شمس

سروشار پربش‌نژاده

نشر مهرنوروز

۱۳۹۸

نشر مهرنوروز

سرشناسه:	پرشان زاده، سروناز
عنوان قراردادی:	غزلیات، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور:	اصول و روش های تصویرسازی شناختی با نگاهی به تصویرگری غزلیات شمس / سروناز پریشانزاده.
مشخصات نشر:	تهران: مهر نوروز، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۲۰۸ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۱-۹۴-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۱۹۹.
موضوع:	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. دیوان شمس تبریزی -- استعاره
موضوع:	Metaphor -- Shams-i Tabrizī -- Divān-i Jāhaoddin Mohammad ibn Mohammad.
موضوع:	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. دیوان شمس تبریزی -- نقد و تحسین
موضوع:	Divān-i Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad, ۱۲۰۷ - ۱۲۷۲. Criticism, Interpretation, etc
موضوع:	استعاره در ادبیات
موضوع:	Metaphor in literature
موضوع:	معنی شناسی (فلسفه) در ادبیات
موضوع:	Semantics (Philosophy) in literature
موضوع:	شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد
موضوع:	Persian poetry -- ۱۲th century -- History and criticism
موضوع:	تجزیه و تحلیل ذهنی (روان شناسی) -- تحقیق
موضوع:	Imagery (Psychology) in literature
زده بندی کنگره:	۶۰۵۲۰
زده بندی دیویی:	۸۰۱/۳۱
شماره کتابشناسی ملی:	۵۸۱-۶۰۵۹۵

عنوان: اصول و روش های تصویرسازی شناختی

مؤلف: سروناز پریشانزاده

گرافیک و صفحه آرایی: مهر نوروز

چاپ اول: ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۱-۹۴-۱

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

تلفن: ۸۸۵۱۳۹۰۶، دورنگار: ۸۸۵۱۱۸۰۷

www.mnbook.ir، info@mnbook.ir

دفتر مرکزی فروش:

تهران، خیابان شهید بهشتی، خیابان کاوسی فر

کوچه آریا وطنی، پلاک ۱۹، واحد ۱۰۱

mehrenorouzpub

درباره این کتاب:

تصویرگری به عنوان حرفه‌ای با قدمت تاریخی که در بین تمامی شاخه‌های هنرهای تجسمی بیشترین وابستگی را با ادبیات دارد، تاکنون فاقد روشی شناختی و منسجم به منظور کشف زیرساخت‌های متن بوده است. هدف پژوهش حاضر معرفی کاربرد نظریه معناشناسی شناختی در تصویرگری و به دست دادن روشی کارآمد برای هنرمندان تصویرگر است تا هنگام ربابرایی با انواع متون از جمله متون عرفانی (نمونه موردی غزلیات شمس)، توانایی لازم برای دستیابی به زیرساخت‌های غزل را به دست آورند. برای رسیدن به این غایت از نظریه معناشناسی شناختی و زیرشاخه آن استعاره مفهومی در شعر و تصویر استفاده شده و ویژگی‌های کاربردی و چگونگی تعمیم این نظریه در خوانش و نیز در آفرینش تصویرگری و به طور خاص تصویرگری غزلیات شمس که قابل تعمیم به سایر متون نیز می‌باشد، تشریح شده است. حوزه مطالعه تعداد پنج استعاره کلی از غزلیات مولوی است که در مجموعه شمس فرهنگ‌های باسط پنج نقاش معاصر به تصویر کشیده شده است. تعداد بیست غزل دیگر از این پنج مجموعه استاری نیز به منظور آزمودن کاربرد این نظریه در نحوه آفرینش تصویر بر مبنای متن مورد مطالعه قرار گرفته است. معناشناسی شناختی و استعاره مفهومی، می‌توانند خلأ موجود در خوانش متن بوسیله تصویرگر را پر کرده و افزون بر آن می‌توانند به عنوان نظریه‌ای کارآمد در نقد ادبی هنری مورد استفاده قرار گیرند.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
فصل دوم: نظریه معنا‌شناسی شناختی و استعاره مفهومی و نقش آن در هنر.....	۲۰
۲-۱- معناشناسی شناختی.....	۲۳
۲-۱-۱- گونه‌های معناشناسی شناختی.....	۲۴
۲-۱-۲- رویکردهای معناشناسی شناختی.....	۲۵
۲-۱-۳- شاخه‌های معناشناسی شناختی.....	۲۵
۲-۲- استعاره‌های مفهومی.....	۲۶
۲-۲-۱- تفاوت‌های استعاره بلاغی و مفهومی.....	۲۷
۲-۲-۲- تفاوت استعاره مفهومی و بلاغی از دیدگاه لیکاف و یاسون.....	۲۸
۲-۲-۳- قلمرو مبدأ (منبع) و قلمرو مقصد (هدف).....	۲۸
۲-۲-۴- چگونگی انتخاب قلمروهای مبدأ و مقصد.....	۳۱
۲-۲-۵- تناسب قلمروهای مبدأ و مقصد.....	۳۳
۲-۳- استعاره‌های جهت‌مند.....	۳۳
۲-۳-۱- استعاره مکانی بالا و پایین.....	۳۵
۲-۴- استعاره‌های هستی‌شناختی.....	۳۶

- ۳۷..... ۲-۵- معنای دایرة المعارفی
- ۳۷..... ۲-۵-۱- دایرة واژگانی در ساختار جملات
- ۳۸..... ۲-۵-۲- تجارب واژگانی در دیدگاه دایرة المعارفی
- ۳۸..... ۲-۶- مفهوم سازی
- ۳۹..... ۲-۶-۱- آمیختگی مفهومی
- ۴۰..... ۲-۶-۲- تابل های دوگانه
- ۴۱..... ۲-۶-۳- آمیختگی هگلی
- ۴۲..... ۲-۷- نقش نظریه شناختی در هنر
- ۴۴..... ۲-۷-۱- اصول شناختی هنر
- ۴۷..... ۲-۷-۲- زمینه های تکاملی هنر
- ۴۸..... ۲-۸- استعاره مفهومی در هنر
- ۵۱..... فصل سوم: کاربرد نظریه معناشناسی شناختی در تصویرگری
- ۵۳..... ۳-۱- معناشناسی شناختی و تصویرسازی
- ۵۴..... ۳-۲- اصول کلی تقسیم بندی تصویری
- ۵۷..... ۳-۲-۱- بازنمایی واقع گرایانه
- ۵۹..... ۳-۲-۱-۲- نظریه بازنمایی واقع گرایانه در تصویرسازی
- ۶۱..... ۳-۲-۲- بازنمایی نمادین
- ۶۲..... ۳-۲-۲-۱- بازنمایی نمادین در تصویرسازی
- ۶۳..... ۳-۲-۳- بازنمایی فرم گرایانه
- ۶۳..... ۳-۲-۳-۱- بازنمایی فرم گرایانه در تصویرسازی
- ۶۷..... ۳-۳- هنر مفهومی
- ۶۹..... ۳-۳-۱- تصویرسازی مفهومی
- ۶۹..... ۳-۳-۲- ارکان تصویرسازی مفهومی
- ۷۰..... ۳-۳-۳- گونه های تصویرسازی مفهومی
- ۷۴..... ۳-۴- تصویرسازی استعاری

- ۳-۴-۱- کاربرد تمثیل و استعاره در تصویرگری..... ۷۵
- ۳-۴-۲- حوزه مبدأ و مقصد در نظریه استعاره و مجاز..... ۷۶
- ۳-۴-۳- استعاره‌های کلامی- تصویری..... ۷۷
- ۳-۵- عملکرد مشترک فرم و معنا..... ۸۲
- ۳-۶- تصویر دایرة المعارفی از عبارات متنی..... ۸۴
- ۳-۷- اولویت‌بندی تصویری بر اساس متن..... ۸۶
- ۳-۸- نقش استعاره‌های فضایی در تصویر..... ۸۷
- ۳-۹- نمودار مفهومی..... ۸۹
- ۳-۹-۱- نمودار مفهومی بر اساس حروف اضافه..... ۸۹
- ۳-۹-۲- نمودار مفهومی بر اساس جملات استعاری..... ۹۱
- ۳-۱۰- نقش تخیل در آفرینش تصویرسازی..... ۹۶
- ۳-۱۱- کاربرد نظریه معناشناسی در آفرینش تصویرگری..... ۹۷

فصل چهارم: استعاره مفهومی و کهن‌الگوها در اندیشه مولانا..... ۱۲۳

- ۴-۱- رابطه شعر و معناشناسی شناختی..... ۱۲۵
- ۴-۲- اسطوره و کهن‌الگوها..... ۱۲۶
- ۴-۳- استعاره - اسطوره سفر..... ۱۲۹
- ۴-۳-۱- سفر آفاقی مولانا..... ۱۲۹
- ۴-۳-۲- سفر انفسی مولانا..... ۱۳۰
- ۴-۳-۳- سفر از خود به خود به مثابه مرگ از خویشتن..... ۱۳۱
- ۴-۳-۴- سفر در اسطوره‌های آن جهانی..... ۱۳۱
- ۴-۳-۵- سفر آسمانی پیامبران و قدیسین..... ۱۳۳
- ۴-۳-۶- معراج نامه سفر آسمانی پیامبر اعظم..... ۱۳۵
- ۴-۳-۷- کهن‌الگوی سفر..... ۱۳۵
- ۴-۳-۸- استعاره مفهومی سفر در اندیشه مولانا..... ۱۳۶
- ۴-۳-۹- نقد استعاری غزل ما ز بالایم و بالای رویم:..... ۱۳۹

- ۱۰-۳-۴- استعاره مفهومی و معناشناسی شناختی در تصویر ماز بالایم و بالا می‌رویم. ۱۴۱
- ۱۱-۳-۴- تصویرگری آیدین آغداشلو از غزل. ۱۴۳
- ۱۲-۳-۴- جمع بندی رابطه متن و تصویر در استعاره مفهومی سفر. ۱۴۸
- ۴-۴- استعاره مفهومی کیمیاگری. ۱۴۸
- ۱-۴-۴- کهن الگوی کیمیاگری. ۱۴۹
- ۱-۴- نقد استعاری غزل معشوقه به سامان شد. ۱۵۰
- ۲-۴-۴- استعاره مفهومی عشق کیمیاگری است. ۱۵۱
- ۳-۴-۴- قابل باغ و گانه. ۱۵۳
- ۱-۴-۴- متزا- تقابل های دوگانه. ۱۵۴
- ۴-۴-۴- تصویر ری ضد بازنگر از غزل. ۱۵۵
- ۵-۴-۴- جمع بندی رابطه متن و تصویر در استعاره مفهومی کیمیاگری. ۱۵۷
- ۵-۴- استعاره مفهومی نور. ۱۵۸
- ۱-۵-۴- نور در اندیشه مولانا. ۱۵۹
- ۲-۵-۴- غزل مرده بدم زنده شدم. ۱۶۰
- ۳-۵-۴- استعاره مفهومی رهایی نور است. ۱۶۱
- ۴-۵-۴- اصل ثبات در قلمروهای مبدأ و مقصد. ۱۶۳
- ۵-۵-۴- مفهوم سازی و آمیختگی مفهومی نور. ۱۶۴
- ۶-۵-۴- خورشید، نور و سایه در اساطیر و کهن الگوهای بشری. ۱۶۴
- ۱-۵-۴-۶- کهن الگوی خورشید نیمه شب. ۱۶۶
- ۲-۵-۴-۶- نمادگرایی مولانا در عبارت «آفتاب نیمه شب». ۱۶۶
- ۷-۵-۴- تصویرگری زهرا رهنورد از غزل. ۱۶۷
- ۸-۵-۴- جمع بندی رابطه متن و تصویر در استعاره مفهومی نور. ۱۷۰
- ۶-۴- استعاره مفهومی باغ در اندیشه مولانا. ۱۷۲
- ۱-۶-۴- نمودهای استعاری باغ در غزلیات. ۱۷۳
- ۲-۶-۴- تصویر دایره المعارفی باغ در اندیشه مولانا. ۱۷۵
- ۳-۶-۴- نماد زایش و رویش دوباره در کهن الگوها. ۱۷۶

- ۴-۶-۴- غزل امروز روز شادی و امسال سال گل..... ۱۷۷
- ۴-۶-۵- استعاره مفهومی انسان کامل، گل است..... ۱۷۷
- ۴-۶-۶- تصویرگری فریدون امیدی از غزل..... ۱۷۸
- ۴-۶-۷- جمع بندی رابطه متن و تصویر در استعاره مفهومی باغ..... ۱۷۹
- ۴-۷- استعاره مفهومی دریا..... ۱۷۹
- ۴-۷-۱- کهن الگوی دریا در روایات زندگی پیامبران..... ۱۸۰
- ۴-۷-۲- نماد شناسی دریا در اندیشه مولانا..... ۱۸۱
- ۴-۷-۳- غزل چه دانستم که این سودا مرا زین سان کند مجنون..... ۱۸۱
- ۴-۷-۴- تصویرسازی شهریار احمدی از غزل..... ۱۸۴
- ۴-۷-۵- جمع بندی، رابطه متن و تصویر در استعاره مفهومی دریا..... ۱۸۵
- جمع بندی..... ۱۸۷
- منابع..... ۱۹۹